

## סוגיה ד: "הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים"

\*\*\*

### רקע

הסוגיה עוסקת בכמות הפסוקים שחייבים לקרוא, והיכן מותר לקרוא להפסיק.

### מקורות

- א. כא--כב. "בשני ובחמישי בשבת במנחה קורין שלשה וכו'... הלכתא דולג ואמצעי דולגן"
- ב. תוס' ד"ה אין פוחתין, אין מתחילין, ואם רי"ף יב-יב: "בשני ובחמישי בשבת במנחה קורין ג... והלכתא האמצעי דולג"
- ר"ן ד"ה גמ' פרשת ר"ח, ושמואל, הלכתא רמב"ם ה' תפילה פי"ב הל' ג-ד, פי"ג ה"ד
- ג. שבולי הלקט סי' מ, "תני רב שימי... צריכין לחזור ולקרוא"
- ד. תוס' ד"ה שאני אבודרהם ה' קריאת התורה עמ' קלד
- ריטב"א ד"ה מתיבי פרשה של ו' פסוקים, "ואיכא למידק לימא ליה לרב דאמר דולג..."
- ה. שו"ע סי' קלז סע' א-ב, ד-ו ומשנה ברורה [בעיקר: ס"ק יד-טו, יח-יט]
- סי' קלח ומשנה ברורה [בעיקר: סק"ד]

### שבולי הלקט סימן מ

תני רב שימי מבירתא דשיחור אין פוחתין מעשרה פסוקים בבית הכנסת וידבר עולה מן המניין ואחרון קורא ארבעה ורבא אמר ראשון שקרא ארבעה משוכח אמצעי שקרא ארבעה משוכח אחרון שקרא ארבעה משוכח. הני עשרה פסוקין כנגד מי כנגד עשרה בטלנין של בית הכנסת ואמרי לה כנגד עשרת הדברות. ואמרי לה כנגד עשרה הלולים שאמר דוד בספר תלים. ואמרי לה כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם. בתנחומא פרשת כי תשא הקורא בתורה לא יפחות מג' פסוקין כנגד ג' אבות שבזכותן ניתנה התורה ובגמרא דידן מפרש כנגד תורה נביאים וכתובים. וכתב אחי ר' בנימין נר"ו פעם אחת שכח אחד מן הקוראין וקרא ב' פסוקים ולא יותר והורה מורי הר' מאיר זצ"ל שצריך לחזור ולקרוא שהרי לא יצא ידי קריאה דדוקא ג' פסוקין תקינו רבנן ולא פחות. ועוד כתב שאם שכחו ולא קראו בין שלשתן עשרה פסוקין וקראו ג' פסוקין כל אחד ואחד שהן תשעה בין כולם אינם צריכין לחזור ולקרא וראי' לדבר פרשת עמלק שהוא תשעה פסוקין אבל אם קראו פחות מתשעה פסוקין צריכין לחזור ולקרוא.

### ספר אבודרהם דיני קריאת התורה

כתוב בתשובת הגאונים ושאלתם על הקורא בתורה ראשון וקרא אחריו השני מה שקרא הראשון מה דינו אם הוסיף ומה דינו אם לא הוסיף. תשובה. אם קרא אותו שני מוסף על מה שקרא ראשון

שלשה פסוקים במקום שאפשר או אפילו שנים במקום דלא אפשר אותו שני עולה למנין דתנן בפרקא בתרא דתעניות ביום הראשון בראשית ויהי רקיע. ותאנא בראשית בשנים ויהי רקיע באחד. והוינן בה בשלמא יהי רקיע באחד תלתא פסוקי הויין אלא בראשית בשנים חמשה פסוקי הויין. ותנן הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים ואיתמר רב אמר דולג ושמואל אמר פוסק ואי סלקא דעתך דשני קורא מה שקרא ראשון בלא תוספת ועולה למנין אמאי פליגי רב ושמואל אמתניתין לוקמה דקרא ראשון פרשת בראשית ואחר כך קראה שני והוה ליה כשנים אלא לאו שמע מינה דאין עולה למנין אלא אם כן מוסיף הואיל ואיפשר מה שאין כן בפרי החג דהתם לא אפשר עד כאן.

#### ריטב"א ד"ה מתיבי פרשה של ו' פסוקים

ואיכא למידק לימא ליה לרב דאמר דולג דאיכא משום נכנסין ויוצאין ולשמואל דאמר פוסק דאיכא משום פסוק דלא פסקיה משה, יקרא הראשון פרשת בראשית ויחזור השני כל מה שקרא הראשון, א"נ שיקרא השני פ' יהי רקיע ויחזור ויקרא שלישי מה שקרא השני, דהא אשכחן שעושין כן בקרבנות החג, ולקמן (ל' א') אמרין אמר אביי ר"ח אדר שחל להיות בואתה תצוה קרו שיתא מואתה תצוה עד ועשית כיור נחשת [וחד תני וקרי מכי תשא עד ועשית כיור נחשת], וי"ל דהכא כי עבדינן הכי אכתי איכא חששא דנכנסין ויוצאין טפי דמסתמא ידעי כולהו בסדרו של יום, וכשיוצא אחד מבית הכנסת וראה שקרא הראשון כל פרשת בראשית ולא נשתיירו אלא ג' פסוקים יהא סבור חדא מתרתי, או שיקראם אחד ואין קורין בתענית אלא שנים, או שיקראו אותם בשנים זה פסוק אחד וזה שנים ושפוחתים לקרא מג' פסוקים, וכן הנכנסין כשיחזור האחד לקרות מה שקרא חבירו הוא סבר שלא קרא חבירו מה שקורא הוא כלל ושאיין קורין היום אלא שנים, וכיון שכן יותר טוב הוא לדלוג או לפסוק, ובפרשיות החג שאי אפשר בדילוג ולא בפסוק שהרי אין כאן כדי לקרות בשנים ע"כ יש לנו לעשות שיקראו אחרונים מה שקראו ראשונים, מיהו כל היכא דליכא חששא דנכנסין ויוצאין שרי לדלוג בין פסוק אחד בין כל מה שקרא חבירו כההיא דאביי שהפרשה גדולה ל' או יותר וכשיכנס אדם כשיקרא השביעי מכי תשא אין כאן מקום טעות, וזה ברור, וכן נהגו לפעמים כשיש משתה חתנים וקורין רבים בשבת שחזורין וקורין מה שקראו הראשונים, ויש מעכבין בדבר ואין טעם לדבריהם.

#### הסבר הסוגיה

"הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים". [ברייתא כב.]

המשנה [כא.] אומרת שאין פוחתים משלושה קוראים, הברייתא [כב.] מוסיפה שכל קורא חייב לקרוא לפחות שלושה פסוקים, והגמ' [כא:] מוסיפה שכולם ביחד חייבים לקרוא לפחות עשרה פסוקים. הגמ' במסכת בבא קמא [פב.] אומרת, שתקנה זו היא תקנת עזרא. תקנת משה היתה שקורא אחד קורא שלושה פסוקים, או ששלושה בני אדם קוראים כל אחד פסוק אחד, וביחד הם קוראים שלושה פסוקים.

הגמ' בבבא קמא אינה מעלה הוה אמינא שבתקנת משה קראו פחות משלושה פסוקים, משמע שרק קריאה של שלושה פסוקים מוגדרת כקריאה. לפיכך, הקורא פחות משלושה

פסוקים אינו מוגדר כקורא בתורה, ברכותיו לבטלה, וחייב לחזור ולקרוא בברכות [המהרי"ק (שורש קעז) מביא מחלוקת בדין זה, ופוסק שחזור וקורא, וכן פוסק שבולי הלקט (סי' מ)].

לגבי החיוב לקרוא עשרה פסוקים, מצאנו בקיעים בחיוב זה, שהרי פרשת עמלק בת תשעה פסוקים, וקוראים אותה בציבור. מדייק מכאן שבלי הלקט [סי' מ] שעשרה פסוקים אינם מעכבים בדיעבד, ואם קרא תשעה פסוקים, יצא ידי חובתו [הגר"א (סי' קלז סע' ד אות ה) חולק על שבלי הלקט, ולדעתו עשרה פסוקים מעכבים, ולא ניתן ללמוד מפרשת עמלק ששאני התם דלא אפשר].

הגמ' עוסקת בשני חיובים נוספים, הנובעים מהחיוב לקרוא שלושה פסוקים: א. "אין משיירים בפרשה פחות משלושה פסוקים" – אסור לקרוא לסיים קריאתו סמוך לסוף הפרשה, והוא חייב לשייר לפחות שלושה פסוקים עד תחילת הפרשה הבאה. חכמים גזרו דין זה מפני היוצאים לאחר שסיים קריאתו, שעלולים לחשוב שהקורא הבא יקרא שני פסוקים בלבד.

ב. "אין מתחילין בפרשה פחות משלושה פסוקים" – אסור לקרוא לסיים קריאתו בשני הפסוקים הראשונים של הפרשה. חכמים גזרו דין זה מפני חשש כפול של הנכנסים: 1. הנכנס יכנס באמצע קריאת הראשון, ויחשוב שהוא קורא פסוק אחד. 2. הנכנס יכנס בתחילת קריאת השני, ויחשוב שהראשון קרא פסוק אחד בלבד [עיין ריטב"א ד"ה ליקרו ב' ד']. הדין הראשון מוסכם על כולי עלמא, בדין השני נחלקו התנאים בברייתת "פרשה של ששה פסוקים", תנא קמא חולק עליו, ו"יש אומרים" מסכימים לו.

לאור האיסור לשייר בפרשה פחות משלושה פסוקים, ולהתחיל בפרשה פחות משלושה פסוקים, נידונים בגמ' שלושה דיונים:

א. קריאת התורה בראש חודש. בראש חודש קוראים מתחילת פרשת המוספים עד אחר מוסף ראש חודש. בפרשה זו שלש פרשיות: פרשת "צו את בני ישראל" – פרשה של שמונה פסוקים, פרשת מוסף שבת – פרשה של שני פסוקים, ופרשת מוסף ראש חודש – פרשה של שבעה פסוקים. לא ניתן לקרוא ארבעה קוראים בפרשות אלו אם אינו משייר פחות משלושה פסוקים, או מתחיל בפחות משלושה פסוקים לפרשות אלו.

ב. קריאת התורה ביום הראשון של המעמדות. ביום זה קוראים שלושה קוראים בשני הימים הראשונים של הבריאה. ביום הראשון יש חמישה פסוקים, וביום השני שלושה פסוקים, כך שלא ניתן לקרוא שלשה פסוקים לכל אחד מהקוראים, וודאי שלא ניתן לשייר שלושה פסוקים סמוך לפרשה.

ג. פרשה של חמשה פסוקים, ואחד קרא בטעות שלושה פסוקים.

לגבי קריאת התורה בראש חודש נחלקו הראשונים בפירוש מסקנת הגמ'. הגמ' [כב.] אומרת: "שלח ליה רבה בריה דרבא לרב יוסף הלכתא מאי שלח ליה הלכתא דולג ואמצעי דולגן". מפרשים הרי"ף [יב: באלפס] והרמב"ם [הל' תפילה פי"ג ה"ד], שפסק ההלכה מתייחס לראש חודש, והשני חוזר על הפסוק השלישי שקרא הראשון, קורא שלושה פסוקים, ומשייר שלושה פסוקים לקורא השלישי. הרמב"ן [ד"ה ופשט רבא, מובא בר"ן יב: באלפס ד"ה

הלכתא] מקשה, שהחזרה של השני על הפסוק השלישי אינה פותרת את גזרת הנכנסים, שהנכנס בתחילת קריאתו רואה שהוא מתחיל מהפסוק השלישי, וחושב שהקורא הראשון קרא שני פסוקים בלבד. לפיכך מפרש הרמב"ן, כפירושו של רש"י [ד"ה הלכתא מאי], שההלכה מתייחסת לקריאת התורה במעמדות, ובראשי חדשים הראשון והשני קוראים את פרשת "צו את בני ישראל", השלישי קורא את שני הפסוקים של פרשת "וביום השבת" ופסוק אחד מ"ובראשי חדשיכם", והרביעי משלים את הפרשה.

הרשב"א [ד"ה שלח ליה רבה, מובא בר"ן שם] מתרץ את שאלת הרמב"ן, שעדיף לדלוג, כיוון שדלוג גורם חשש לנכנסים בתחילת קריאת השני בלבד, שהם יחשבו שהראשון קרא שני פסוקים בלבד. קריאה כשיטת הרמב"ן, שהשלישי קורא פסוק אחד מפרשת "ובראשי חדשיכם" יוצרת בעיה כפולה של נכנסים, גם נכנסים בשעה שהוא קורא פסוק זה, והם חושבים שהוא התחיל בפסוק זה, וגם לנכנסים בתחילת הקריאה של הרביעי, שהם חושבים שהשלישי קרא פסוק אחד בלבד.

הר"ן מתרץ שהתקנה שלא ישיירו פחות משלושה פסוקים בפרשה, ולא יתחילו בפחות משלושה היא תקנה קבועה שאין לעוקרה אפילו כשאינה פותרת את גזרת הנכנסים והיוצאים. לפיכך עדיף שהקורא השני יחזור ויקרא את הפסוק השלישי שקרא הראשון, ועל ידי זה הציבור ילמד שאין לשייר פחות משלושה פסוקים בפרשה, ואין להתחיל בפחות משלושה פסוקים בפרשה, משיקרא כדרכו, והציבור עלול לחשוב שמותר לפתוח בפחות משלושה פסוקים בפרשה.

הגמ' אומרת שדולגים לפסוק הקודם וחוזרים וקוראים אותו רק כשאין ברירה, אבל כשאפשר לקרוא בפרשה הבאה, קורא שלושה פסוקים בפרשה זו ואינו דולג. נחלקו הראשונים בהסבר הדין. הריטב"א [ד"ה מתיבי פרשה] מפרש שאסור לדלוג רק בפרשה של חמשה פסוקים, ואם הקורא השני יחזור ויקרא את הפסוק השלישי, יחשבו הנכנסים שהראשון קרא שני פסוקים בלבד. כשאין חשש של נכנסים ויוצאים מותר לקרוא לדלוג בין פסוק אחד ובין כל הפסוקים שקרא חברו. אבודרהם [דיני קריאת התורה עמ' קלד] חולק על הריטב"א, ולדעתו אסור, במקום שאפשר, לדלוג על הקריאה של חברו. החזון על הקריאה של חברו אינו יוצא ידי חובת קריאה אלא אם הוסיף, במקום שאפשר, שלושה פסוקים שלא קרא חברו. אבודרהם מוכיח את דינו מהקריאה במעמדות. מדוע הקורא השני דולג על פסוק אחד וקורא שניים נוספים, הרי הראשון יכול לקרוא את כל הפרשה, והשני לחזור אחריו, אלא על כרחנו, שאסור לדלוג במקום שאפשר.

הריטב"א דוחה את ראייתו, כיוון גם בחזרה על כל הפרשה יש חשש לגזרת הנכנסים והיוצאים, שהשומע שהראשון קורא את כל הפרשה, וידע שבפרשה השניה יש שלושה פסוקים בלבד, יחשוב ששנים יחלקו את הפרשה השניה לשנים, וכל אחד מהם יקרא פחות משלושה פסוקים.

לדעת אבודרהם תקנת עזרא ששלושת הקוראים יקראו שלושה פסוקים שונים זה מזה, הריטב"א סובר שאף אם קוראים את אותם פסוקים מקיימים את תקנת עזרא [חשוב לציין, שגם

הריטב"א מודה שכולם ביחד צריכים לקרוא לפחות עשרה פסוקים שונים, וכל אחד חייב לקרוא שלושה פסוקים שונים, ואינו יכול לקרוא שלש פעמים פסוק אחד].

הרמב"ם [הל' תפילה פ"ב ה"ג] פוסק: "אין מתחילין בפרשה פחות משלושה פסוקים, ואין משיירין בפרשה פחות משלושה פסוקים, ולא יקרא הקורא פחות משלושה פסוקים". הרמב"ם אינו מזכיר את גזרת הנכנסים והיוצאים, והוא מקדים את דין "אין מתחילין בפרשה פחות משלושה פסוקים ואין משיירין בפרשה פחות משלושה פסוקים" לדין "לא יקרא הקורא פחות משלושה פסוקים", למרות שלפי ההסבר של הראשונים לסוגיה, האיסור להתחיל ולשייר בפרשה פחות משלושה פסוקים נובע מהחוב לקרוא שלושה פסוקים.

אולי ניתן להסביר שהרמב"ם מפרש שרב ושמאל נחלקו בטעם האיסור להתחיל ולשייר בפרשה פחות משלושה פסוקים. שמאל סובר שהאיסור הוא גזרת הנכנסים וגזרת היוצאים, ורב סובר שתקנת קריאת התורה לקרוא "פרשיות", ורק שלושה פסוקים מפרשה אחת מוגדר כ"פרשיה". אסור להתחיל ולשייר פחות משלושה פסוקים, כיוון שאסור לקרוא שני פסוקים מפרשה אחת, וחובה לקרוא לפחות שלושה פסוקים מפרשה [ניתן להקשות על הסבר זה מהברייתא האומרת שפרשה של חמישה פסוקים שקרא הקורא פסוק ראשון, השני קורא שני פסוקים מפרשה זו, ולפי הסבר זה הוא היה צריך לדלוג לפסוק הקודם ולחזור ולקרואו. אולם הרי"ף והרמב"ם משמיטים ברייתא זו, ואולי לדעתם רב תנא ופליג על ברייתא זו, ולכן אינם פוסקים אותה להלכה].

### סיכום

הקורא בתורה חייב לקרוא שלושה פסוקים, ואם קרא שניים לא יצא ידי חובתו אפילו בדיעבד. חייבים לקרוא לפחות עשרה פסוקים, אם קראו תשעה פסוקים, לדעת שבלי הלקט, יצאו בדיעבד ידי חובה, ולדעת הגר"א לא יצאו ידי חובה.

אין להתחיל בפחות משלושה פסוקים בפרשה, ואין לשייר פחות משלושה פסוקים בפרשה, אלא אם קרא בפרשת ראש חודש או בפרשת מעמדות, שאין בפרשה שלושה פסוקים לכל קורא.

פרשה של חמישה פסוקים, והראשון קרא שלושה פסוקים, יקרא השני שני פסוקים מפרשה זו ושלושה פסוקים מהפרשה הבאה. לפי ההסבר שהרמב"ם אינו חושש לנכנסים וליוצאים, אלא מחייב לקרוא שלש "פרשיות", וקריאה של פחות משלושה פסוקים מפרשה אחת אינה מוגדרת כפרשה, עדיף שהוא יחזור ויקרא את הפסוק השלישי שקרא הראשון, ולא יקרא שני פסוקים מפרשה זו ושלושה פסוקים מהפרשה הבאה.

לדעת הריטב"א כשאין חשש לנכנסים וליוצאים מותר לדלוג על כל הקריאה שקרא הקורא הקודם, ולדעת אבודרהם, חובה על הקורא לקרוא שלושה פסוקים שלא קראו לפניו.

### הלכה

השו"ע [סי' קלז סע' ד] פוסק שכל אחד מהקוראים חייב לקרוא שלושה פסוקים, ואם קרא שני פסוקים לא יצא ידי חובתו וצריך לחזור ולקרוא. המשנה ברורה [סק"ג] מאריך לבאר את

הדין במצבים השונים [כשברך אחר הקריאה וכשעדין לא ברך, כשהקורא הבא התחיל קריאתו וכשכהן קרא שני פסוקים].

השו"ע [שם] פוסק ששלושה שקראו תשעה פסוקים יצאו בדיעבד ואין חוזרים וקוראים. המשנה ברורה [סקי"ד] מביא שהגר"א חולק, וסובר ששלושה שקראו תשעה פסוקים לא יצאו ידי חובתם.

השו"ע [סע' ה] פוסק כאבודרהם, שקורא שאינו מוסיף שלושה פסוקים על הקורא שלפניו אינו עולה למנין הקוראים.